

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**In Titi Livii Patavini, Historiarvm Ab Vrbe Condita Libros,
Qvi quidem exstant, omnes, Observationes**

Godelevaeus, Wilhelm

Francofvrti, 1609

In Librvm XXXIII. Livii, Qvi Ab Aliis Dicitvr Decadis III. Liber III. De Bello
Macedonico, Annotationes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69254](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69254)

nis quinquaginta ante Ilii captiuitatem: Romani & Carthagenfes ipsi tradunt, eam à Didone è Tyro profecta fuisse conſtructam, annis 72. ante Romam Virgilius, Ouidius & Silius poetae, eo tempore à Didone conditam, quo Aeneas capto Ilio, mox in Africam nauigauit. Vide Solinum in Polyhiſt. c. 40.

IN LIBRVM XXXIII. LIVII,

QVI AB ALIIS DICITVR DECADIS III.
LIBER IIII. DE BELLO MACEDONICO. Annotationes.

Lex Cinciam de domi & mulieribus] Quae ſententia legis Cinciae fuerit Tacitus lib. 3. expreſſius conuincit: Patres (inquit) legem Cinciam flagitant, qua cauetur antiquitus, ne quis ob cauſam orandam pecuniam, donum ue accipiat. libro autem 15. Oratorum licentia Cinciam rogationem, candidatorum ambitus leges Iulias, magistratum avaritia, Calpurnia ſcita pepercunt. Quidam eandem eſſe putant cum Titia, de qua Aulo nunt:

Iuris conſulto cui nubi altera continet

Papia lex placet, Iulia diſpiciunt.

Quaeritur uero: hoc ſit diſtincta, ſenſur ipſo

de antiſtimia metueris, non meiui Titiam.

M. Porcius Cato Oratorem non ſolum grauem] Et hinc Plinius libro 7. cap. 27. Optimum Oratorem, optimum Imperatorem, & optimum quoque ſenatorem, Sabellum autem ex Noceretis li. 7. cap. 3. uirum iuſtum & aequitatis ſtudioſiſſimum Catonem uocat.

Argentum factum] Argenti factum in hiſtoriis ſepiſcule leſtitimus, id eſſe uideretur paruum, non rude, ſed elaboratum celſumque: Nam qua abſoluta parato que ſunt, facta eruditionibus dici ſolent, ſicut apud Martialem.

Tu ſactam: ubi rem ſtatim put. ſi.

Argentum factum] Distinguitur tamen à ſignato, quod ex Liuii hoc loco cognoscimus, & Seneca, qui de beneficiis primo inquit, Libentius donabo argentum factum, quam ſignatum. Vide Caſium lib. 10. ca. 2. lect. antiq.

Purpura quibus] Praeterea autem in magistratibus] Quid praeterea fuerit ſupra li. 1. ex Baſilio annotatum eſt. Ceterum quinque generibus hominum apud Romanos purpuram olim conceſſam fuiſſe legimus. Primum ipsis magistratibus, deinde uentum Senatoribus, quarto Sacerdotibus in ſacrificiis peragendis, poſtremo triumphantibus, teſte Plinio, quin etiam uiri clarissimi, rebusque geſtis inſignes ac nobilitate, cum purpuratis uelibus ad ſepulturam deſerebantur, & ipſae etiam ueſtes cum eorum corporibus cremabantur, ut ex hoc Liuii loco apparet, & ad hanc conſuetudinem reſpexiſſe Virgilius in 6. uideretur, cum de Misenio mortuo ſic ait:

Purpureasque ſuper ueſtes, uelamina nota,

conciunt.

Reprehendere] Manus ipſe reprehenderit] Id eſt, retraxerit, Caſ. lib. 25. c. 24. lect. antiq.

Soliferrae] Emiſſi ſoliferrae] Soliferrae earum & Phalaricarum Gellius libr. 10. cap. 13. facit mentionem, Annotator euſdem ſoliferrae genus teli interpretatur, ex ſolido ferro factum.

Sparus] Sparo eructu] Spari meminit Gellius loco praellegato, interpres ibi pro ſpora accipit, Laurentius Vallentis in ſuis annotationibus ad Saluſtium de bello Catilinario, Sparus, inquit, eſt genus teli, quo uuntur ruſſici ad purdas arbores, & eſt oblongum & in extremo incuruum, in modum pedis. Sunt qui

qui lanceam sine ferro putent, aut lanceas, alii sudes, id est, hastilia non fer-
rata, Virgilius A. neidos 10.

Agrestisque manus armat sparus.

Spara, auctore Felto, parvissimi generis sunt iacula, a spargendo, dicta, quod
passim pugnando spargentur.

Ad se vocari iussi] Alii scripsisse eum singulis vno eodemque die tradunt,
vt vrbium monumenta diruerent, bellum militansem, nisi confestim obtem-
perarent. Et sic vnam quamq; vrbium cum sibi soli hoc crederet imperatum,
omnium vrbium munitiones, quae intra Betta fuerunt, vno (Vt apud Polybi-
um legimus) die solo aequatas. Vide Frontinum lib. 1. cap. 1. Volaterranum lib.
14. cap. 2. viban. comment.

Vinea & phueii] Pluteum turriculae instar in ariete fuisse ex Matroculis He-
geron: Byzantii tradit Tornch. lib. 23. aduers. cap. 32. Pluteus

Cassellanus agrestibus] Helotas intelligi recte existimat Cael. lib. 25. cap. 19. Id
enim sequentia in Lio testantur. Helotae vero dicebantur Lacedaemonio-
rum serui ducto nomine, vt scribit Thucydidis interpres, a Laconiae ciuitate,
quam Helos vocant. Ceterum de Helotis lege quae scripserunt Aristoteles
politic. lib. 2. cap. 8. Plato Dialogo 6. de legibus. Plutarchus in Lycurgo & De-
metrio. Strabo lib. 6. Athenis lib. 6. cap. 7. Suidas & Iacobus Constantinus
Famensis Collectaneorum cap. 77.

Qui Tyrannum vocari videtur] Omnes (inquit Proba. in vita Miltiadis) & ha-
bentur & dicuntur Tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea ciuitate quae Tyrannus
libertate est vna. Cui Aristoteles consentire videtur, qui Politicorum libro 3.
cap. 3. in hanc de tyrannide loquitur sententiam. Nos tyrannidem esse dici-
mus dominatum vnius, qui ciuili praestit societati. Illud tamen addit, infra o-
ro. Tyrannos inuitis imperare. Et libr. 4. c. 10. Tyrannidem illam esse affirmat
quae vi imperat, legi vili non subest, & non eorum quibus praestit, sed propria
praestit oculis ac sibi propositam habet vtilitatem. Plato quoq; Tyrannum prin-
cipem eum esse censuit, qui in administranda Repub. suae non ciuium vilita-
tis rationem habeat. Polyb. lib. 5. Tyrannum a rege discrimina, quippe (in-
quit) Tyranni opus est malefaciendo suis cum retroire inuitis imperare, in
mutuo semper odio cum subditis versantis: Regis vero contra, benefacendo
vniuersis cum liberalitate atq; clementia sponte subiectos gubernare, in mu-
tua semper beneuolentia ac charitate cum ciuibus viuentis. Apud antiquie-
res reges tyranni sunt nuncupati, quamobrem Virgil.

Pars mihi pacis erit dextram tetigisti tyranni

Et Ouid. Metamorph. 11. Laomedontem Phrygiae Tyrannum vocat, nomi-
ne prius non inuiso. & vt quidam existimant, a Syris Chaldaisque orro. De
quo vide Caelium libro 22. cap. 22. & Scholiastem Sophoclis in Oedipo Ty-
ranno.

Quam pro patria sermone] Vide Erasmus in prouerbio Laconismus.
Sic ad secreta regenda] De secretis regendis vide multa praclare notata per Cz-
lium lib. 13. cap. 5. lect. antiq.

Fuerat sine muro Sparta] Idque lege Lycurgi, qui praclare dixit *οτι εις ανει-
χεται ον πολιν ητις ανδρασι ης εσσι* inddis *εσ φαινοται*, nequaquam sine mœnib; Laconica
breuitas.
Sparta sf
na muris
ciuitatem dicit, quae viris, non lateribus praecincta sit. Er Agesilaus ciues osten-
dens armatos. Hac sunt, inquit, Spartae mœnia, in quam sententiam plura
annotauit Caelius lib. 26. cap. 32.

Ludicrum Nemeorum] Ludi Nemei a Nemea sylua in Archemori hono-
rem instituti, tamen a Molochro, qui Herculeum suscepit hospitio, cuius si-
lius a leone interemptus fuerat, eo enecato, primum institutos dicunt, in qui-
bus maiorum imagines sicuti in funebri pompa, longo ordine representare,
NN 2 atque

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

atque equorum cursu, simul disco, cestu, & palaestra dimicare, victoresque pro certare solebant.

Orchestra.

Locus Senatoria] Spectabant autem Senatores ex Orchestra, qui locus etiam exterarum nationum legatis honoratioibus spectandi gratia dabatur, ut auctor est Tacitus. Dicitur autem est Orchestra *ἄστρον* & *ὄρχηστρον*, hoc est, à saltando quod in eo gesticulatores, histrionibus in scenam abditis, populum saltando detinerent.

Offense aurum.

Asensis quingentis] Offense aurum, ab Osca ciuitate Hispania, quam auri, quam vel Oscos Italiae populos, vel ipsam Italiam, feraciorum esse constat, dictum esse videtur. Eius ciuitatis meminit Plutarchus in vita Scerrorih: implamcam esse urbem asserens, & post eum Ptolemæus lib. 2. cap. 6.

Polybius scribit] Hunc locum Priscianus de figuris & nominibus numerorum citat, ut ostendat talentum sex millia denariorum habere. Nam cum quingenti denarii pro mille ducentis captiuis dari colligantur, sexcenta millia denariorum, centum ea ostendit fuisse talenta Lini. Ceterum Elias Vinerus ibidem annotat, hic legi est pro sit, quingentos, & pro quingentos, & ea ratione pro ex ratione.

Tetradrachma.

Tetradrachmam] Ita legendum esse, & non tetrachiam annotauit Budæus libro secundo de asse, ex Cicero & Polluce lib. 9. de vocabulis teruq. ad Commodum Cæsarem, qui auctor didrachmum & tetradrachmum olim numismata fuisse tradit, eumque nummum ab Atheniensibus bouem appellatum esse, ab eius pecudis nota, indeque facta ab Homero arma Hecatom, dea & Euneaboz: Ceterum quod hic Linius ait tetradrachmam trium denariorum esse id quoque emendandum censet Budæus, ac pro trium legendum esse quatuor, quod denarii & drachmæ promiscuam appellationem habent, fides auctoritate Plurarchi & Plinii, aliorumque scribentium concordia. Poëto vero tetradrachmum pro tetradrachma scribi admonet Elias Vinerus loco præallegato. Nam neutrius generis nomen est, *τετραδραχμα*, quod quatuor drachmas significat.

Demetrius.

Demetrius regis Philippi filius] Hunc obsidem susceptum Romam misit, quo quidem facto, ipsum commodissime usum tempore & impendentibus occurrisse periculis liquet. Vide Volater lib. 38. cap. 8.

Fortuna primigenia.

Fortuna primigenia] Meminit huius eiusdem & infra Linius lib. 43. Plutarchus. Primigeniam ait. Fortunam Romani coluerunt, & causam hanc asserunt, an (inquit) Seruio ex serua nato Romæ summa cum laude & splendore imperare contigit, ut plerique ex Romanis existimant. An illud magis quod fortuna urbi & imperium & originem præstitit, an altior quædam (inquit) ratio, & magis à natura ex media de prompta philosophia.

Cauca.

Immisceri in cauca] De eodem instituto Padianus in Cornelianum, atque adeo ipse etiam Cicero in oratione. Ut autem tum Senatores ab equitibus & plebe sic postea Equites à plebe secreti sunt. Spectabant enim Senatores in cauca, qui locus ad theatri radices scenæ proximus erat, inde proximi quatuordecim theatri gradus, ut commodiores, sic honestiores habebantur, in iis autem & in cæteris plebs cum equitibus spectare solita erat. Post autem lata lex est ut in iis equites utique considerent, consule tamen, Tacito auctore, cum plebe. Hanc autem legem tulit L. Roscius Otho Tribunus plebis ut est apud Dionem, alienauit autem à se plebem, equites sibi adiunxit, hac lege Roscius, quo factum est, ut cum quinquennio post Cicero consule, dum ludi ederentur, in theatrum veniret, à plebe maximo strepitu, ab equitibus ingenti plausu, exceptus sit.

Fœderum tria genera.

Tria fœderum genera] De hisce superius annotata vide. *Byrsam sedem suam*] Dido cum fratrem suum Pygmalionem, qui maritum eius

eius Sichæum interfecerat, fugeretur collecta ingenti multitudine de Tyro quæ pars est Phœnicie regionis classe in Africam venit, vnde cum ab Hierba rege pelleretur callide petiit, vt ei venderet tantum terræ, quantum posset corium bovis tenere. Quod cum ille promississet, corium in tenuissimas contrigas sectum tetendit, occupavitque stadia 23 quæ tria miliaria conficiunt. Atque ita urbem condidit, quæ primo Byrsa appellata est, a corio bonis. Nam byrsa significat corium bovis. Postea autem Tyros dicta est, postremo Carthago vocata est, à Cartha oppido, vnde fuit Dido: Muis historie meminit Virgil. libr. 1. Æneid. vbi vide eum & Seruium in annotat.

In rem presentem
tem ven-
ire.

In rem presentem olim tum veniebant, cum locum oculo ac digito designare volebant, vt hodie cum aut iudex pronuntiat, aut inter litigantes convenit, agrum quem controuersam facere volumus, aut reo designari, aut testibus per inquisitorem demonstrari certis finibus circumscriptum: Vide Budzum in prioribus ad Pandectas.

IN LIBRVM XXXV. QVI AB ALIIS, DECADIS IV. LIBER V. DICITVR, ANNOTATIONES.

Nomina transcribent] Transcribere, inquit Budzus in libris censualibus dici debet, cum res censualis ab vno nomine in aliud transfertur, quod vulgo super alium onerare dicunt.

Transcribere
nomina.

Feralia] Feralia dicta, cum ferebant epulas ad sepulcra, Var. Profiterentur] Id est faterentur. Est enim profiteri inter cætera quoque fateri, vt profiteor me Grammaticum & philosophum, dicimus, Alias vero profiteri est iubere nomen suum inscribi, Nam mos erat, vt qui magistratum peterent, omnes ante profiterentur id est iuberent nomen suum inscribi, vt in comitiis magistratum petere possent, qua in significatione vñs est Cicero pro Plancio.

Feralia
Profiteri.

Astidius in oculis hominum fuerat] Rara admirationi sunt, Hinc Lucretius libr. 2. præclare scripsit:

Rara ad-
mirationi
sunt.

*Nil adeo magnum, neque tam mirabile quicquam,
Quod non paulatim manuum miraret omnes.*

Vnde & vulgo dicitur: Contemptum frequentia parit. Quos Tarentinos vocant] Qui Tarentini equites fuerint, accurate docet Ælianus non longe à principio libri de instruendis aciebus ostendens duo genera Tarentinorum esse, quorum alii longius iaculentur, & ob eam rem equites iaculatores dicuntur, alii vero cum semel aut bis iaculum miserint, quo leuiores vtuntur, manus de cætero cum aduersario conferant. Plura de his annotat Victorius libr. 9. var. lect. c. 3.

Tarentini
equites
qui.

Consilia calida & audacia] Alii legunt calida, per vnicum l. & sententia quidem Erasmi rectius, licet vtraque lectio retineri possit, vt hoc ad festinarum consilium, vt ad nimis altitatem referatur. Siquidem vtraque parum feliciter euenire solent, vel quæ nimium calent, quæ precipitantius instituntur vel quæ nimium audacibus aguntur dolis. Porro qui calidum legunt, Græcam figuram agnoscunt, quonia deinde Aristophanis interpres in Pluto exponit πᾶσι δόξον, το λᾶπρον, ἐν κίβητι Erasimus in prouertio: Ne nimium calidum hoc sit modo.

Calida
consilia.

Lanista] Lanista gladiatorum magistrum atque institutores dicebantur vt annotat Budzus in prioribus.

Lanista.